

“ВІН БУВ СОВІСНЮ СТУДІЇ...” Згадаймо

Войтецький Артур Йосипович (1928 - 1993) - кінорежисер. Закінчив Київський інститут театрального мистецтва імені І.Карпенка-Карого (1954). З 1953 року - режисер Київської кіностудії імені О.Довженка. Поставив фільми: “Народжені бурєю” (1957, у співавтор.), “Це було навесні” (1959, у співавтор.), “Летючий корабель” (1960, у співавтор.), “Десять синів” (1962), “Стежки-доріжки” (1963, у співавтор.), “До уваги громадян і організацій” (1965), “З нудьги” (1967, за М.Горьким; диплом за кращу екранізацію літературного твору зонального огляду, Єреван), “Тронка” (1971, за О.Гончарем), “Хвилі Чорного моря” (1975-1976), “Про кохання” (1980, за А.Чеховим), “Історія одного кохання” (1981), “Ненаглядний мій” (1983, за В.Астаф’євим) - останні чотири - телевізійні, “Нині прослався син людський” (1990, за А.Чеховим), “Господи, прости нас грішних” (1992, за А.Чеховим). Викладав у Київському інституті театрального мистецтва ім.І.Карпенка-Карого.

А.Войтецький під час зйомок фільму “З нудьги”.

Марина
МЕДНИКОВА,

колишній головний редактор
УЕМТО “Дебют”
кіностудії ім.О.П.Довженка

АМАРКОРД

У чому сенс життя? Можна сказати - у житті. І це буде правдою. А можна сказати - у творенні по собі гарних спогадів. І це теж буде правдою. Просто прожити відміряний тобі час - не фокус. Крок за кроком, одна нога поперед другої, щойно вийшов, а вже фініш. Важче, свідомо чи несвідомо, примусити людей пом’янути себе незле й тихо. Пам’ятаючи лише хороше. Вдається не всім.

Якось, кілька років тому мені наснився Артур Йосипович. Наче стоїть він біля вікна у кімнаті “Дебюту” й усміхається. Бачу, що він у доброму гуморі, й запитую про причини, бо розумію навіть уві сні, що буття нашого об’єднання не могло стати приводом для усмішок. А він мені й каже: розумієш, я нарешті взяв квиток і їду - далеко, і з того радію. А сам ще веселіше сміється. Я прокинулася і зрозуміла, що у такий спосіб тоді, напередодні сороковин по своєму похованні, він дав нам знати, що нарешті заспокоїлась його душа, позбулася якогось тягара, забула жах і морок миттєвості смерті й відлетіла. Туди, у високі шари, де, як кажуть, світить праведникам сліпуче неземне сяйво, зігриває їхні душі, які самі там стають цим теплим сяйвом.

Артур Йосипович Войтець-

кий праведником за життя не був. Переступав іноді через деякі біблейські заповіді, пізнав і мед, і дьоготь людських слабкостей. Але це лише за арифметикою, в якій двічі по два - завжди чотири. А за незбагненою логікою якоїсь вищої за людське сприйняття математики він був істинним праведником духу. Вірний друг, нетерплячий, але справедливий навчитель, захисник від чиновних утисків, ніжний, уважний старший товариш, інтелігентна, іронічна, розумна людина, митець, якому вдалося створити на екрані свій власний світ чистих почуттів; красивий, сильний, надійний чоловік з невідпорно чарівливим голосом. Таким він був і таким залишиться в пам’яті тих, кому довелося працювати з ним.

Світ кіно за життя Войтецького перебував у апогеї своїх можливостей, являв собою колоритну, яскраву, буйну, анархічну за суттю і живописну за формою людську спільноту. У цьому шаленому, шаленому, шаленому світі, де кожний, хто відчував у собі більшу потугу таланту і талану, стверджувався за власний рахунок, а решта - за рахунок інших, де існувала чітка, як у глибоководних океанських безоднях, градація: кому, де, на якій позначці табеля про мистецькі

Майя
Булгакова
у фільмі
"З нудьги".

Артур
Войтецький
і Олег Табаков
під час роботи
над фільмом
"Хвилі Чорного
моря".

ранги перебувати і де всі безпомилково знали ціну всім, Артур Войтецький завжди, за всіх режимів був не над і не під. Він був окремо. Державою в державі, Людиною в натовпі, королем Артуром. Так його ніхто не називав, бо тоді якось не спало на думку, а шкода. Бо це найточніше визначає сенс його людської і професійної поведінки. Він по-королівськи був байдужий до комахиної метушні й пошуків лакомств нещасних, якими час від часу приманювали некерованих митців можновладці. Він ніколи ні проти кого не згуртовувався, не брав участі у колективних чи індивідуальних інтригах, не їв нікого, але й сам був неїстівним і непідкупним. А таким у всі часи живеться важко. Вони дратують тих, хто не є таким.

Боже, з яким завзяттям кіноначальники виконували на ньому свого часу танець з шаблями, нацьковуючи на режисера пресу, неінформовану публіку, церберів від кіно, малюючи його образ лише чорною фарбою. Досягли того, що на довгі п'ять років Войтецький покинув студію. Геть зубожів, але, дякуючи своїй рідній Вінниці, чудовій мамі й вірній дружині, вижив, не змізернів, не став слухнянішим, не підшикувався до строю. Лише він один знав, чого йому це коштувало, а ми

можемо лише гадати, чого глядачі не дочекалися від режисера за ці роки.

Кажуть, хороша людина - не професія. Певно, що так, бо професії навчити можна, а людяності - ні. Не знаю, чи був Артур Йосипович хорошою людиною, точніше, чи вважав себе таким, але поряд з ним було хороше. Спокійно, надійно, цікаво й весело. Бо мав почуття гумору, своєрідне, як і він сам. Одного разу пішов до начальства щось у черговий раз вибивати для дебютантів і для об'єднання. Довгенько його не було, тоді вертається і сміється. А пішов туди похмурим і злим. "Я, - каже, - з усіма там перелявся і домігся того, що мені сказали: я поведуюся як неінтелігентна людина". Ми злякано замовкли, бо знали - якщо Артурові дуже допекти, то він може врізати. "А ви?" - питаємо. "А я згадав і розказав їм таку історію. Ми колись знімали у моєї улюбленій Вінниці, у старому допотопному дворі, вся околиця збіглася на наші зйомки. Окрасою цього двору була така собі мадам Садецька, стара єврейка. Ось вона якось дивилася на мене, дивилася, почула, як я на когось гримнув, і питає, чи правда, що я народився у Вінниці. Кажу - правда. А правда, що виріс і виховувався у дворі, де жило багато євреїв? Правда - кажу. О, тоді ви, Йосиповичу, маєте бути справжнім інтелігентом, сказала з повагою мадам Садецька. От я й начальству сказав - мадам Садецька вважає, що я справжній інтелігент, а це для мене важить більше, ніж ваша думка".

Мистецькі уподобання Войтецького були визначені раз і назавжди. Така це була людина. Він знімав уповільнені, красиві, сумні фільми. Про любов, про душу, про сумління. За Чеховим. Ніколи не намагався вийти за окреслене ним самим коло, чи не відчував у цьому потреби, чи бракувало йому впевненості, хто знає. Він жив і творив так, як йому жилося і творилося, і нехай хтось скаже, що це було неправильно. І ось Войтецький став художнім керівником Українського експериментального молодіжного об'єднання "Дебют" - динамічного, непередбачуваного, зухвалого, з'яву якого на кіностудії ім.О.Довженка у глибоко застійні часи я й досі сприймаю як щось неймовірне. На кшталт висадки десанту НЛО. До нас приходили різні люди. І сценарії

приносили різні. І цим ще нічого не сказано, бо траплялися такі сюрпризи, що ой. Фантазмам молодих реформаторів від кіно кінця не було. Сумувати було ніколи. Ми, ветерани об'єднання, які прийшли сюди ще за часів талановито-авторитарного Олександра Ітигілова, сказати б, хрещеного батька "Дебюту", чекали на перші реакції нового художнього керівника з деяким острахом. А що, як почне шикувати всіх під себе, поставить на потік таку собі міні-фабрику з виробництва малих войтецьких. І тут Войтецький "видав" на одному з обговорень фразу, яка стала гаслом, прапором нашої роботи. Після перегляду дебютної стрічки "Каїн", яка своїм новаторством і нетрадиційністю досягла ефекту ядерного вибуху, маститий режисер, метр, начальник сказав хлопчиськові, вчорашньому студенту: "Я нічого у тебе не зрозумів, більше того, мені все, що ти назнімав, неблизьке, ба, подекуди вороже, але я відчуваю й бачу, що це - талановито, і тому зроблю все, аби дати тобі і твоїй картині життя". Чи можна тут щось додати?

Лише те, що точніше за всіх зрозумів людську сутність Войтецького Юрій Ілленко, який свого часу створив низку портретів: Параджанова, Осики, Драча, Войтецького. Нічого схожого за проникненням у світ душі портретованого, і за малярською майстерністю, і за якимось рентгенівським баченням, може, невідомих і самій людині на полотні граней характеру, я досі не бачила. На жаль, цей портрет опинився за кордоном. Якби зорі на небі розташувалися так, щоб дали Ілленкові змогу зібрати по світах і виставити свої живописні роботи, то це було б подвійним святом нового народження. Й Ілленка як художника, й Войтецького в нашій пам'яті.

Для вічності, для історії байдуже, яка людина стояла за твором мистецтва. Нашадкам наш людський фактор буде так само нецікавим, точніше, невідомим, як нам невідома людина Гомер, або двоє людей Люм'єрів. Але поки живемо, ми повинні віддавати нележне один одному і за життя, і за життя після смерті, на приязнь відповідати приязню, на любов - любов'ю, на людяність - людяністю.

Войтецький прикрасив собою свій час, він прикрасив собою наше життя, і нехай інші зроблять більше. Хто зможе.